

AHMAD YASSAVIY “HIKMATLAR”INING MA’RIFIY-AXLOQIY AHAMIYATI

Mahmudova Gulnoza Shuxrat qizi

Kenjayeva Shahzoda Baxtiyorovna

University of Management and Future Technologies

universiteti, PS /S-23-2- guruh, Psixologiya

yo‘nalishi, 3- kurs talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada buyuk mutasavvif va mutafakkir Ahmad Yassaviyning “Hikmatlar” asarining ma’rifiy va axloqiy ahamiyati keng tahlil qilinadi. Asarda ilgari surilgan g‘oyalar — insonparvarlik, halollik, sabr-qanoat, adolat, ilm-ma’rifatga intilish kabi yuksak fazilatlarning tarbiyaviy mohiyati yoritiladi. Shuningdek, “Hikmatlar”ning yosh avlodni ma’naviy-axloqiy jihatdan kamol toptirishdagi o‘rni va bugungi jamiyat uchun dolzarbligi ochib beriladi

Kalit so‘zlar: Ahmad Yassaviy, Hikmatlar, ma’rifat, axloq, tasavvuf, ma’naviyat, tarbiya

Kirish

O‘zbek va umuman turkiy xalqlar ma’naviy merosida Ahmad Yassaviyning o‘rni beqiyosdir. U o‘zining chuqur ma’naviy-falsafiy qarashlari bilan xalq ongiga yaqin, sodda va tushunarli shaklda axloqiy va ma’rifiy g‘oyalarni singdira olgan buyuk mutafakkirdir. Ahmad Yassaviy ijodining eng muhim namunasi bo‘lgan “Hikmatlar” asari asrlar davomida xalq orasida keng tarqalib, insonlarni ezgulikka, poklikka va komillikka da’vat etib kelgan.

“Hikmatlar” nafaqat diniy asar, balki yuksak tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lgan ma’naviy qo‘llanma sifatida ham qadrlanadi. Unda insonning ichki dunyosi, axloqiy kamoloti va jamiyatdagi mas’uliyati chuqur ifodalangan. Shu bois ushbu asarning ma’rifiy-axloqiy ahamiyatini o‘rganish bugungi kunda ham dolzarb hisoblanadi.

Ahmad Yassaviy va “Hikmatlar” asarining yaratilish manbalari

Ahmad Yassaviy XI–XII asrlarda yashab ijod qilgan buyuk mutasavvif, tasavvuf ta’limotining yirik namoyandalaridan biridir. U o‘z ta’limotida islomiy aqidalar bilan bir qatorda xalqona dunyoqarash va axloqiy qadriyatlarni uyg‘unlashtirgan.

“Hikmatlar” asari she’riy shaklda yozilgan bo‘lib, unda tasavvufiy g‘oyalar oddiy xalq tilida bayon etilgan. Bu esa asarning keng ommaga tushunarli bo‘lishini ta’minlagan. Asarda Allohga muhabbat, Payg‘ambarimizga sadoqat, nafsni poklash va ruhiy kamolot masalalari markaziy o‘rin egallaydi.

“Hikmatlar”da ma’rifiy g‘oyalarning ifodalanishi

“Hikmatlar” asarida ilm va ma’rifat alohida e’tirof etiladi. Ahmad Yassaviy ilmni insonni jaholatdan qutqaruvchi, haqiqatga yetaklovchi eng muhim vosita sifatida ko’radi. U ilmli bo’lishni faqatgina dunyoviy manfaat uchun emas, balki ruhiy yetuklikka erishish yo’li sifatida talqin qiladi.

Asarda inson o’zini anglash, hayot mazmunini tushunish va to’g’ri yo’lni tanlash uchun ma’rifatga intilishi zarurligi ta’kidlanadi. Ahmad Yassaviy bilim va amal birligini muhim deb biladi, ya’ni ilm faqatgina so’zda emas, balki amalda namoyon bo’lishi lozimligini uqtiradi.

“Hikmatlar”ning axloqiy tarbiyadagi o’rni

Ahmad Yassaviyning “Hikmatlar” asari yuksak axloqiy fazilatlarni targ’ib etadi. Unda halollik, kamtarlik, sabr-toqat, shukronalik va adolat kabi insoniy fazilatlar asosiy g’oya sifatida ilgari suriladi.

Asarda inson nafsini jilovlash, kibru havo va manmanlikdan yiroq bo’lish zarurligi ko’p bor takrorlanadi. Bu g’oyalar orqali Ahmad Yassaviy jamiyatda axloqiy poklikni saqlashga da’vat etadi. U insonning chinakam qadri boylik yoki mansab bilan emas, balki uning axloqi va ma’naviyati bilan o’lchanishini ta’kidlaydi.

Insonparvarlik va ijtimoiy mas’uliyat g’oyalari

“Hikmatlar”da insonparvarlik g’oyasi muhim o’rin tutadi. Ahmad Yassaviy insonlarni bir-biriga mehr-oqibatli bo’lishga, muhtojlarga yordam berishga va adolatli hayot kechirishga chaqiradi.

U jamiyatdagi tengsizlik, adolatsizlik va zulmni qoralaydi hamda insonlarni o’zaro hurmat va hamjihatlikda yashashga undaydi. Bu g’oyalar “Hikmatlar”ning faqat diniy emas, balki ijtimoiy-axloqiy ahamiyatga ega ekanini ko’rsatadi.

“Hikmatlar”ning yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati

Bugungi kunda yosh avlodni ma’naviy-axloqiy ruhda tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Ahmad Yassaviyning “Hikmatlar” asari bu borada muhim manba bo’lib xizmat qiladi

Asarda ilgari surilgan sadoqat, halollik, mehnatsevarlik va ma’rifatparvarlik g’oyalari yoshlarni to’g’ri yo’lga boshlaydi. “Hikmatlar” yoshlarni nafaqat bilimli, balki ma’naviy yetuk inson bo’lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Ahmad Yassaviyning “Hikmatlar” asari o’zining chuqur ma’rifiy va axloqiy mazmuni bilan bebaho ma’naviy meros hisoblanadi. Ushbu asarda ilgari surilgan g’oyalar asrlar davomida o’z ahamiyatini yo’qotmagan va bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab kelmoqda.

“Hikmatlar” insonni ma’naviy poklikka, ilm-ma’rifatga va axloqiy komillikka chorlaydi. Shunday ekan, Ahmad Yassaviy merosini o’rganish va uni yosh avlod tarbiyasida keng qo’llash jamiyat ma’naviy rivoji uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissinini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.